

פרשת תרומה התש"פ"א

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

1. שמות פרשת תרומה פרק כה, א-מ

(א) וידבר ה' אל-משה לאמר: (ב) דבר אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי: (ג) וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונהשת: (ד) ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: (ה) וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: (ו) שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטורת הסמים: (ז) אבני-ששה ואבני מלאים לאפוד ולהשן: (ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: (ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית פל-פליו וכן תעשו: ... (טז) ונתת אליהם את העדות אשר אתו אליה: (יז) ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחציל ארפה ואמה וחצי רחבה: (יח) ועשית שנים פרכים זהב מקשה מעשה אהם משני קצות הכפרת: (יט) ועשה פרום אחד מקצה מזה ופרו-אחד מקצה מזה מן-הכפרת מעשו את-הפרכים על-שני קצותיו: (כ) והיו הפרכים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על-הכפרת ופניהם איש אל-אחיו אל-הכפרת יהיו פני הפרכים: (כא) ונתת את-הכפרת על-הארון מלמעלה ואל-הארון תמו את-העדות אשר אתו אליה: (כב) ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הפרכים אשר על-ארון העדות את כל-אשר אצגה אותך אל-בני ישראל: פ (כג) ועשית שלחו עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: (כד) וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: (כה) ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר-זהב למסגרתו סביב: (כו) ועשית לו ארבע טבעות זהב ונתת את-הטבעות על ארבע הפאות אשר לארבע רגליו: (כז) לעמל המסגרת תהיין הטבעות לבתים לבדים לשאת את-השלחן: (כח) ועשית את-הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשא-בם את-השלחן: (כט) ועשית קערתי וכפתיו וקשותיו ומנקיתיו אשר יסוד בהן זהב טהור מעשה אהם: (ל) ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד: פ (לא) ועשית מנרת זהב טהור מקשה מעשה המנורה ורקה וקנה גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: (לב) וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: (לג) שלשה גבעים משקלים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקלים בקנה האחד כפתר ופרח כן לששת הקנים היצאים מן-המנרה: (לד) ובמנרה ארבעה גבעים משקלים כפתריה ופרחיה: (לה) וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים היצאים מן-המנרה: (לו) כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה אחת זהב טהור: (לז) ועשית את-גרתיה שבעה וקעלה את-גרתיה והאיר על-עבר פניה: (לח) ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: (לט) כפר זהב טהור יעשה אתה את כל-הפלים האלה: (מ) וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה מראה בהר: ס

21- You shall put the mercy seat on top of the ark, and in the ark, you shall put the testimony that I will give you.

40 - Carefully observe the pattern that you will be shown on the mountain and make [the menorah] in that manner.

40 - See that you make them after their pattern, which has been shown to you on the mountain.

40 - Note well and follow the patterns for them that are being shown you on the mountain.

2. The Living Torah Rabbi Aryeh Kaplan

God spoke to Moses... Some say that this was said to Moses during the 40 days on the mountain (Tanna DeBei Eliahu Rabbah 17; Lekach Tov on Exodus 35:1; Ibn Ezra; Baaley Tosafoth; Zohar 2:194a, 224a). According to others, it was said after the Golden Calf, when

Moses went up for the second set of tablets (Exodus 34:29; Seder Olam Rabbah 6 from Exodus 34:32; Tanchuma 8; Rashi on Exodus 31:18, 33:11). See notes on Exodus 25:16, 26:30.

3. שמות פרשת תרומה פרק כו פסוק ל,

(ל) וְהִקְמַתְּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן כְּמַשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָרִ: ס

You will then be ready to set up the tabernacle in the proper manner, **as you were shown on the mountain.**

You shall set up the tabernacle according to the way that it **was shown to you on the mountain.**

4. שמות פרשת תרומה פרק כז פסוק ח,

נְכוּב לִחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתְךָ בְּהָרִ בְּנֵי יַעֲשׂוּ: ס

[The altar] shall be a hollow structure made out of boards. You must make it as you **were shown on the mountain.**

You shall make it with hollow planks. They shall make it as it **has been shown you on the mountain.**

5. מדרש אגדה (בובר) שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

[ט] ככל אשר אני מראה אותך. מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה כל צורת הכלים בדמות אש, וראייה וכן תעשו:

6. מדרש הגדול שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

(ט) ככל אשר אני מראה אותך. תניא אמר ר' יוסי ביר' יהודה ארון שלאש ושלחן שלאש ומנורה שלאש ירדו מן השמים וראה משה ועשה תבניתם. אין לי אלא משכן שירדו מעשיו מן השמים, מקדש שבנה שלמה מנין, ת"ל הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית (דהי"א כה, יט).

7. רשב"ם שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

(ט) ככל אשר אני מראה - ככל הדמויות של כלים ושל בניינים הראה לו ממש הק' למשה, כמו שמצינו ביהזקאל בבנין ב' שהראהו בבבל [ב] מראות אלהים וגם בדיבור הראה לו ופי' לו כמה שכת'. וכן מוכיח לפנינו ככל אשר אתה מראה בהר. אם בדיבור לבד, היה אומר אשר אתה מראה, למה הוצרך לומר בהר:

8. אבן עזרא שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

(ט) מְרָאָה אוֹתְךָ במראה העין, כי מראות יחזקאל היו בחלום נבואה. ...

9. אבן עזרא הפירוש הקצר שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

(ט) מְרָאָה אוֹתְךָ - מראות אלהים:

10. בכור שור שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

ככל אשר אני מראה אותך: יש לומר שהראהו ממש התבנית. ויש לפרש שקורא "מראה" מה שאומר לו עניין המשכן, ומראה לו היאך יעשה, וכן לשון בני אדם.

11. רמב"ן שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק י

ועל דרך האמת, בעבור כי הזכיר במתן תורה וידבר אלהים (לעיל יט כה), והוא כאשר אמר הן הראנו ה' אלהינו את כבודו ואת גדלו ואת קולו שמענו מתוך האש (דברים ה כא), ביאר כאן שראו אלהי ישראל, ולא אמר כאשר יאמר בכל מקום ה' אלהי ישראל, והזכיר בהם זה לומר שהשיגו הזקנים במראה הזאת יותר משאר העם שראו על הארץ את אשו הגדולה (שם ד לו), כי היה לעם במחיצת ענן וערפל (שם ה יט). ואונקלוס ירמוז לזה שתרגם וחזו את יקר אלהא דישראל, ולא תרגם ואיתגלי להון יקרא דה', כמנהגו במקומות אחרים:

12. ריקאנטי שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

(ט) ככל אשר אני מראה אותך [שם ט']. זהו רמז כי כל הענינים האלו הם למעלה, ויורה על זה אומרו וכן תעשו, לא אמר כן תעשו. ואמר אני מראה, כי אני הוא המראה, וידעת פירוש אני. וכן בבנין בית המקדש אמר [דברי הימים א' כ"ח, י"ט] הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל.

13. דברי הימים א פרק כח פסוק יא - כא, יא-כא

(יא) ויתן דָּוִד לְשִׁלְמָה בְּנֹוֹ אֶת־תְּבִנֵי הָאוֹלָם וְאֶת־בְּרִיתוֹ וְגִזְזוֹתָיו וְעֲלִיתָיו וְחֻדְרָיו הַפְּנִימִים וּבֵית הַכֹּפֶרֶת: (יב) וּתְבִנֵי כָל־אֲשֶׁר הָיָה בְרוֹתָ עִמּוֹ לְחֻצוֹת בֵּית־ה' וְלְכָל־הַלְשָׁכוֹת סָבִיב לְאַצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים וְלְאַצְרוֹת הַקְּדָשִׁים: (יג) וְלִמְחֻלְקוֹת הַפְּהִיגִים וְהַלְוִיִּם וְלְכָל־מְלָאכֶת עֲבוֹדַת בֵּית־ה' וְלְכָל־כְּלֵי עֲבוֹדַת בֵּית־ה': (יד) לְזָהָב בְּמִשְׁקָל לְזָהָב לְכָל־כְּלֵי עֲבוֹדָה וְעֲבוֹדָה לְכָל־כְּלֵי עֲבוֹדָה וְעֲבוֹדָה: (טו) וּמִשְׁקָל לְמִנְרֹת הַזָּהָב וּנְרִתֵיהֶם זָהָב בְּמִשְׁקָל־מִנְרָה וּמִנְרָה וּנְרִתֶיהָ וּלְמִנְרֹת הַכֶּסֶף בְּמִשְׁקָל לְמִנְרָה וּנְרִתֶיהָ כַּעֲבוֹדַת מִנְרָה וּמִנְרָה: (טז) וְאֶת־הַזָּהָב מִשְׁקָל לְשִׁלְחָנוֹת הַמְּעֻרְכָת לְשִׁלְחָן וְשִׁלְחָן וְכֶסֶף לְשִׁלְחָנוֹת הַכֶּסֶף: (יז) וְהַמְזֻלְגוֹת וְהַמְזֻרְקוֹת וְהַקְּשׁוֹת זָהָב טָהוֹר וְלַכְּפוּרֵי הַזָּהָב בְּמִשְׁקָל לְכָפוֹר וְכָפוֹר וְלַכְּפוּרֵי הַכֶּסֶף בְּמִשְׁקָל לְכָפוֹר וְכָפוֹר: (יח) וְלַמְזֻבָּח הַקְּטֹרֶת זָהָב מְזָקָק בְּמִשְׁקָל וְלַתְּבִנֵי הַמְּרַכְבָּה הַכְּרָבִים זָהָב לְפָרָשִׁים וְסֻכָּיִם עַל־אֲרוֹן בְּרִית־ה': (יט) הַכָּל בְּכֶתֶב מִיַּד ה' עָלֵי הַשֹּׁפֵיל כָּל מְלָאכֹת הַתְּבִנֹת: (כ) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְשִׁלְמָה בְּנֹוֹ חֻזַּק וְאַמֶּץ וְעֲשֵׂה אֶל־תִּירָא וְאֶל־תַּחַת כִּי ה' אֱלֹהִים אֱלֹהֵי עַמּוֹ לֹא יִרְפָּה וְלֹא יַעֲזֹב עַד־לְכָלוֹת כָּל־מְלָאכֶת עֲבוֹדַת בֵּית־ה': (כא) וְהָיָה מְחֻלְקוֹת הַפְּהִיגִים וְהַלְוִיִּם לְכָל־עֲבוֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים וְעַמּוֹ בְּכָל־מְלָאכָה לְכָל־נְדִיב בְּחֻכְמָה לְכָל־עֲבוֹדָה וְהַשָּׂרִים וְכָל־הָעַם לְכָל־דְּבָרֶיהָ: פ

14. רש"י דברי הימים א פרק כח פסוק יט

...והכל דרש שמואל ברוח הקודש ולמד לדוד כן:

15. מלבי"ם דברי הימים א פרק כח פסוק יט

(יט) הכל. נמשך עמ"ש בפ"א ויתן דוד לשלמה הכל בכתב, ואמר לו דע כי מיד ה' עלי השכיל, שכ"ז השגתי בנבואה (ש"ד ה' בא על השגת הנבואה, כי שמואל מסר כ"ז בנבואה): ועלי השכיל. (שהשכל הטוב בא על רוח"ק). שהשיג ברוח"ק וישכיל כל מלאכת התבנית וכל סודותיו וצפונותיו:

רבינו בחיי שמות פרשת תרומה פרק כה פסוק ט

ובמדרש: (במד"ר יב, י) "את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו", מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה אש ירוקה אש שחורה אש לבנה אש אדומה. אמר לו: "ככל אשר אני מראה אותך" וגו', אמר לו משה כו', משל למה הדבר דומה, למלך שיש לו לבוש מרגליטון, אמר לאחד מעבדיו: עשה לי כזה, אמר לו: אדוני המלך, ומנין יש לי לבוש מרגליטון, כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם ומנין יש לי אש ירוקה אש שחורה אש לבנה אש אדומה, אמר לו: אתה בסמיך ואני בכבודי, ולא עוד אלא שאם עושה אתה שלמעלן למטן אני מניח סנקליטון שלי ויורד ומצמצם שכינתי ביניכם למטה, מה למעלה (ישעיה ו, ב) "שרפים עומדים" אף למטה (להלן כו, טו) "עצי שיטים עומדים", מה למעלה כוכבים אף למטה כוכבים, אמר רבי חייא מלמד שהיו קרסי זהב נראים במשכן ככוכבים הנראים ברקיע.

16. שמות פרשת משפטים פרק כד פסוק ט - יח,

(ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלָיו כַּמַּעֲשָׂה לְבִנְת הַסְּפִיר וְכַעֲצָם הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר: (יא) וְאֶל־אַצִּילֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יְדוֹ וַיַּחֲזֹו אֶת־הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ: ס (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הַהֲרָה וְהִגַּדְתָּ אֵלַי וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר פָּתַתִּי לְהוֹרְתָם: (יג) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיהוָה שָׁעַ מִשְׁרָתוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר הָאֱלֹהִים: (יד) וְאֶל־הַזְקֵנִים אָמַר שְׁבוּ־לָנוּ כִּזְהָ עַד אֲשֶׁר־נָשׁוּב אֵלֵיכֶם וְהָיָה אֶהְרֹן וְחֹר וְעִמָּכֶם מִי־בַעַל דְּבָרִים וַיִּגַּשׁ אֲלֵהֶם: (טו) וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל־הָהָר וַיִּכַּס הָעֲנָן אֶת־הָהָר: (טז) וַיִּשְׁפֹּן כְּבוֹד־ה' עַל־הָהָר וַיִּסְיֵי וַיִּכַּסְהוּ הָעֲנָן שֵׁשֶׁת יָמִים וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הָעֲנָן: (יז) וַיִּמְרָא הַכְּבוֹד ה' כָּאֵשׁ אֹכֶלֶת בְּרָאשׁ הָהָר לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (יח) וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעֲנָן וַיַּעַל אֶל־הָהָר וַיְהִי מֹשֶׁה בְּהָר אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: פ

17. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף ב עמוד א

האשה נקנית. מאי שנא הכא דתני האשה נקנית, ומ"ש התם דתני האיש מקדש? משום דקא בעי למיתני כסף, וכסף מנ"ל? גמר קיחה קיחה משדה עפרון, כתיב הכא: כי יקח איש אשה, וכתיב התם: נתתי כסף השדה קח ממני, וקיחה איקרי קנין, דכתיב: השדה אשר קנה אברהם,

18. שיר השירים פרק ג פסוק יא

צְאִינָהוּ וְרֵאֵינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה־לָּו אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבָבוֹ: ס

19. משנה מסכת תענית פרק ד משנה ה

וכן הוא אומר, (שיר השירים ג) צְאִינָה וְרֵאֵינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אִמּוֹ בְּיוֹם חֲתֻנָּתוֹ וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבָבוֹ. זֶה מִתֵּן תּוֹרָה. וּבְיוֹם שְׂמֻחַת לְבָבוֹ, זֶה בְּנִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂיִבְנָה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. אָמֵן:

20. רש"י על שיר השירים פרק ג פסוק יא

ביום חתונתו - יום מתן תורה שעטרוהו להם למלך וקבלו עולו. וביום שמחת לבו - זה שמיני למילואים שנתחנך בו המשכן במדבר:

21. רמב"ן על ויקרא פרק י פסוק ו

...אף כאן יעמדו לפני השם ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה סיני, וביום שמחת לבו זה שמחת אהל מועד:

22. כלי יקר על ויקרא פרק י פסוק א

...וראיה גדולה לדעה זו מ"ש (שמות כד יא) ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו. מכלל שהיו ראויין לשליחת יד על מה שאכלו ושתו וזנו עיניהם מן השכינה מתוך לב גס של מאכל ומשתה וארז"ל (ויק"ר כ י) שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין להם עד יום זה, וקשה מה יום מיומים ועוד שהרי גם יום זה נקרא שמחת לבו שכן דרשו רז"ל (תענית כו ע"ב) ביום חתונתו זה מ"ת וביום שמחת לבו זה חנוכת ביהמ"ק, והיה לו להמתין עוד אלא לפי שביום זה חזרו ושנו באולתם ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר בערה בקרבם מצד היין ומתוך רוב שתיה באו לפני ה' אשר לא כדת ע"כ לא רצה ה' להמתין להם עוד, כדי שלא יהיה הדבר בעיניהם כהיתר כי העובר עבירה ושנה בה הותרה לו (יומא פו ע"ב) וע"כ נאמר לאהרן אחרי מות ב' בניו ציווי בזאת יבוא אהרן אל הקודש וגו' (טז ג) ביום צום כפור יום ענות אדם נפשו כי אז הוא בא בהכנעה לפני בוראו לא מתוך לב גס כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה (חבקוק ב ה). ולמ"ד שלא נשאו נשים, היה אש התאוה בוער בהם כי כל מי שאינו נשוי מלא הרהורי עבירה מן אש זרה וברותחין קלקלו ברותחין נדונו (סנהדרין קח ע"ב) וכן מצינו בגמרא נורא בי עמרם כו' (קידושין פא.) על חמדת נשים הבווער בקרבו כאש בנעורת:

23. פנים יפות על במדבר פרק ז פסוק ב

וע"ד אגדה יש לפרש ביום כלות משה יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה כפרש"י, אע"ג דעיקר החופה היה כשבאו לא"י כדכתיב בשיר השירים [ג, ו-ט] מי זאת עולה מן המדבר וגו' אפריון עשה לו המלך שלמה ביום חתונתו וגו', ששם היה עיקר החופה קבוע, אבל במשכן שהיה מטלטל ממקום למקום לא היה עיקר החופה אלא התחלת החופה, ויש בו סמך למנהגינו שהובא באה"ע סי' נ"ה [ס"א] שחופה שאנו עושין ברחוב אינו עיקר החופה, אלא עיקר החופה הוא הייחוד שמיחדין אח"כ, וכבר כתבתי בק"א שבת אחים שם סי' ס"ב דמה שאנו נוהגין לברך ברכת חתנים בחופה שהוא ברחוב, ולא הוי הפסק בין עיקר החופה שהוא הייחוד, משום כיון דמן הרחוב מוליכין אותם למקום הייחוד הוי התחלת החופה, וכן י"ל כאן שהיה במשכן התחלת החופה כיון שהיו מוכנים העגלות והבקר להוליכין למקום הייחוד הגמור שהוא בא"י הוי זה התחלת החופה, לכך הכינו מיד בהקמת המשכן דכתיב [ויקרא ט, כד] וירא כל העם וירגומו ותרגומו ושבחו שהוא ענין ברכת חתנים:

איתא בילקוט [תשי"א] להקים המשכן אין כתיב כאן אלא להקים את המשכן, מה הוקם עמו עולם הוקם עמו שעד שלא הוקם המשכן היה העולם רותת, משהוקם המשכן נתבסס העולם וכו', ואיתא עוד שם ר' יוחנן אמר ביום שכלתה איבה מן העולם, שעד שלא הוקם המשכן היתה איבה וקינאה ותחרות ומצות מחלוקת בעולם, אבל משהוקם המשכן נתנה אהבה וחיבה וריעות וצדק ושלום בעולם, יש לרמז זה בתהלים סי' ע"ה למנצח אל תשחת הודינו לך וגו' כי אקח מועד וגו', י"ל מ"ש אל תשחת ע"ש שהתפלל משה ואמר אל תשחת עמך [דברים ט, כו], והנה נתרצה הקב"ה לישראל יותר מבראשונה,

24. אהבת יהונתן - הפטרת במדבר ודרוש לשבועות למ"ת

ואשר אני אחזה בצדק פנים מסבירות להלכה ואגדה אען ואומר עפ"י מה שאמרו חז"ל בפסיקתא רבתי פסקא ויהי ביום כלות משה וז"ל ד"א מה כתיב למעלה מן הענין ברכת כהנים יברכך ה' אמר ר"י דסכנין למה הדבר דומה למלך שקדש את בתו ועשה לה קדושין גדולים כו' כך כשבא הקב"ה ליתן אורה לישראל בסיני עשה לה פומבי גדולה כמ"ש וכל העם רואים את הקולות ולא הי' אלא דוגמת קדושין כמ"ש לך אל העם וקדשתם ושלטה בהם עין הרע ונשתברו הלוחות כיון שבאו ועשו את המשכן נתן להם הקב"ה את הברכות תחלה כדי שלא תשלוט בהם עין הרע לפיכך כתיב תחלה יברכך ה' ואח"כ ויהי וכו'. ולכאורה יש כאן מקום עיון מה שנראה מהפסיקתא שמתן תורה לישראל בסיני לא הי' אלא דוגמת קדושין והרי אלו אומרים מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין שמזה מבואר שמ"ת היה דוגמת חופה וכ"כ המפרשים שכפיית ההר גיגית היה דוגמת החופה. אפס כי אא"ז מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות פ"ק דכתובות כתב דהקידושין הוא נתינת התורה כמ"ש א"ת מורשה אלא מאורסה והחופה הוא יחוד שכינתו עמנו במקדש כמ"ש ביום חתונתו זה מ"ת וביום שמחת לבו זה יום שנתחנך המשכן עכ"ל. ותניא דמסייע ליה מדברי הפסיקתא אלו שנראה משם ג"כ שהחופה הי' בהשראת שכינה במשכן וכן איתא שם בפסיקתא קודם לזה דודי ירד לגנו אל תהי קורא כן אלא לגנונו ויהי ביום כלות משה כלת כתיב אר"י דסכנין בשם ר' לוי ביום שנכנסה כלה לחופתה. אך דעת המפרשים והביאם ג"כ בס' כתובה בפרק דכתובות דכפיית ההר היה דוגמת החופה ובין כך ובין כך קשה מ"ש בנוסח הברכה שאם תאמר שבאמת היה כן שקדמה החופה תחלה תיקשה על מה עשה ה' ככה. ובכדי להגיע לישוב אקדים מ"ש מחו' הגאון החסיד ז"ל בהקדמת ס' המקנה שיש מפרשים שכתבו שהקידושין היה בבית מצרים והים כמ"ש תורי וכו' (וכמו שהבאתי לעיל דבריו) ולדבריו צ"ל דאעפ"י שכבר קבלו התורה על הר סיני מ"מ זה לא היה רק דברים בעלמא ועיקר התנאי היה על קבלת הלוחות ואפשר שרמז לו במ"ש תעבדון את האלהים על ההר הזה רמז ללוחות דכתיב בהו מזה ומזה הם כתובים וע"ד המדרש שדרשו חז"ל בפסוק לדעת מה זו וכו':

25. תלמוד בבלי מסכת שבת דף פח עמוד א

ויתנצבו בתחתית ההר אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שפפה הקדוש ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם אמר רב אהא בר יעקב מפאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה בימי אשורוש דכתיב קימו וקבלו היהודים קימו מה שקיבלו כפר:

אמר תזקיה מאי דכתיב משמים השמעתי דין ארץ יראה וישקטה אם יראה למה ישקטה ואם ישקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף ישקטה ולמה יראה פדריש לקיש דאמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישאלו מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו:

דרש רבי סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר ויתנצלו בני ישראל את עידיהם מהר חורב אמר רבי חמא

בְּרַבִּי חֲנִינָא בְּחוּרְבַּ טְעֵנוּ בְּחוּרְבַּ פְּרָקוּ בְּחוּרְבַּ פְּרָקוּ דְּכַתִּיב וַיִּתְנַצְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן וְכוּלְּהוֹן זָכָה מִשָּׁה וּנְטָלָן דְּסַמִּיךְ לִיה וּמִשָּׁה יִקַּח אֶת הָאֵהָל אָמַר רִישׁ לְקִישׁ עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְזִירָן לָנוּ שְׁנָאָמַר וּפְדוּנֵי ה' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים שְׂמִיחָה שְׂמִעוּלָם עַל רֵאשִׁים: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשַׁעֲהָ שְׁהַקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע יִצְתָה בַת קוֹל וְאָמְרָה לְהָן מִי גָלָה לְבָנֵי רִז זֶה שְׂמֵלְאָכִי הַשָּׁרַת מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ דְּכַתִּיב בְּרָכוּ ה' מְלֶאכֶיךָ גְּבֵרֵי כַח עֲשִׂי דְּבָרוֹ לְשִׁמְעָה בְּקוֹל דְּבָרוֹ בְּרִישָׁא עֲשִׂי וְהָדָר לְשִׁמְעָה: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מֵאֵי דְּכַתִּיב כְּתוּבָה בְּעֵצֵי הַיַּעַר וְגו' לְמָה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתַפּוּחַ לְוַמֵּר לָךְ מָה תַּפּוּחַ זֶה פְּרִיֹו קוֹדֵם לְעֵלְיוֹ אַף יִשְׂרָאֵל הַקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנַשְׁמָע:

26. רש"י מסכת שבת דף פח עמוד א

מודעא רבה - שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם - יש להם תשובה, שקבלוה באונס. בימי אחשורוש - מאהבת הנס שנעשה להם. דין - תורה. בתחילה - קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע. יראה - שמא לא יקבלוה, ויחזור העולם לתהו ובהו, כדריש לקיש. ולבסוף - כשקבלוה.

27. חידושי הר"ן מסכת שבת דף פח עמוד א

מודעא רבה לאורייתא. הקשה הרמב"ן דאי הכי למה נענשו קודם אחשורוש וכ"ת מפני שעברו על גזרת מלכם א"כ מודע' למאי מהני. ועוד למה הצריכם לקבלה ולברית. ועוד דמשמע דבערבות מואב באו בברית תורה ומצות כדכתיב אלה דברי הברית כדמוכח במסכת סוטה והתם לא הוה אונסא כלל דתהוי (לאו) [להו] מודעא ועוד שמפרש בספר יהושע שהזהירן כמה פעמים וקבלו בסבר פנים יפות וי"ל דהם ודאי מדעת' קבלו תורה ע"מ שינחיל' הארץ כדכתיב לתת להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו והיינו דאמר' אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם כלומר שימותו במדבר ולא יכניסם לארץ לפיכך כשעברו על התורה עמד וגלה אותם ואף הם משגלו מסרו מודעא לומר שמענתה אין חייבין לו לשמור את התורה והיינו דכתיב והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים וכמשפחות האומות לשרת עץ ואבן וכדאמר' בהגדה שאמרו לו ישראל ליחזקאל רבינו יחזקאל עבד שמכרו רבו כלום יש לו עליו ולפיכך כשבאו לארץ ביאה שנייה בימי עזרא עמדו מעצמן וקבלוה בלא שום תנאי ושלא יטענו עוד שום תרעומת והיינו בימי אחשורוש שהוציאם ממות לחיים והי' זה חביב להם מגאולה של מצרים:

28. במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יב סימן ח

ביום, הָדָא הוּא דְּכַתִּיב (שיר השירים ג, יא): צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן וְגו', מְדַבֵּר בְּעַת שְׁשִׁירְתָה הַשְּׂכִינָה בַּמִּשְׁכָּן. צְאִינָה וּרְאִינָה, כְּמָה דְּתִימָא (ויקרא ט, כד): וַיִּרְא כָּל הָעָם וַיִּרְגוּ וַיַּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. דְּבָר אַחַר, בְּמִלָּךְ שְׁלֵמָה, בְּמִלָּךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בֵּין בְּרִיּוֹתָיו, הַחַיּוֹת שֶׁל אִשׁ וְהַרְקִיעַ שֶׁל שְׁלֵג. הַחַיּוֹת שֶׁל אִשׁ, שְׁנָאָמַר (יחזקאל א, יד): וְהַחַיּוֹת רְצוּא וְשׁוֹב כְּמִרְאֵה הַבְּזָק. וְהַרְקִיעַ שֶׁל שְׁלֵג, שְׁנָאָמַר (יחזקאל א, כב): וְדַמּוֹת עַל רֵאשֵׁי הַחַיּוֹת רְקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח וְגו', וְלֹא זֶה מְכַבֵּה אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְכַלָּה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּתִיב (איוב כה, ב): הַמָּשָׁל נִפְחַד עִמּוֹ וְגו', הַמָּשָׁל, זֶה מִיכָאֵל, וְהוּא שֶׁל שְׁלֵג, נִפְחַד, זֶה גְּבַרְיָאֵל, וְהוּא שֶׁל אִשׁ, מֵהוּ עִמּוֹ, מוֹשְׁלִים לוֹ, לֹא זֶה מְזִיק אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְזִיק אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי אֲבִין לֹא סוּף דְּבָר בֵּין מְלָאָךְ לְמְלָאָךְ אֶפְלוּ בְּמִלְאָךְ עֲצָמוֹ הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם, וְאִית בֵּיה חֲמֵשׁ אַפִּין, הָדָא הוּא דְּכַתִּיב (דניאל י, ו): וַיְגֻיֲתוּ כְּתַרְשִׁישׁ וּפְנִיּוֹ כְּמִרְאֵה בְּרַק וְגו', לֹא זֶה מְכַבֵּה אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְכַלָּה אֶת זֶה. כְּתִיב (דניאל ז, י): נְהַר דִּי נֹר נִגְדַּ וְנִפְקַ, וְהַרְקִיעַ שֶׁל מִים, שְׁנָאָמַר (תהלים קד, ג): הַמְקַרָה בְּמִים עֲלִיּוֹתָיו, וְלֹא זֶה מְכַבֵּה אֶת זֶה וְלֹא זֶה מְכַלָּה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב דְּכָפַר חָנָן (איוב כה, ב): עֲשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, מֵעוֹלָם לֹא רָאִתָּה חֲמָה פְּגִימָתָה שֶׁל לְבָנָה. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לִית מְזַל חָמִי כְּמָה דְּקָדָם לִיה וְלִית מְזַל חָמִי כְּמָה דְּלַעֲלֵל מִינֵיהּ, אֶלְא כְּמָה דְּלַרְע מִינֵיהּ, כְּהַדִּין בַּר נֶשׁ דְּהוּא נְחִית בְּסוּלְמָא הַפּוּךְ לְאַחֲרָיו. תַּנִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי אֹמַר הַרְקִיעַ הוּא שֶׁל מִים וְהַכּוֹכְבִים שֶׁל אִשׁ וְהוּן דְּרִים זֶה עִם זֶה וְאִינָן מְזִיקִין זֶה אֶת זֶה, וְאֶפְלוּ בֵּין הַמַּכּוֹת הוּא עוֹשֶׂה שְׁלוֹם, הָדָא הוּא דְּכַתִּיב (שמות ט, כד): וַיְהִי כִּרְד וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת

בתוך הברד, רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר צלוחיות של ברד מלאות אש. רבי נחמיה אמר אש וברד פתוכים זה בזה. אמר רבי חנן טעמיה דרבי יהודה פהדא פרטמא דרומנא דסרצינתה מתחמא מלגו. טעמיה דרבי נחמיה פהדא שאשיתא דקנדילא דמא ומשקא מערבים פחדא והיא דלקא מן גביהון. אמר רבי יהודה בן רבי סימון מהו מתלקחת, מיטא ומתקלה לעשות שליחותה בשביל לעשות רצון בוראה. אמר רב אדא למלך שהיו לו שני לגיונות קשים והיו מריבים זה לזה, וכיון שהגיע מלחמתו של מלך, עשו שלום זה עם זה ובאו ועשו מלחמתו של מלך. כך אש וברד מריבים זה לזה, וכיון שראו מלחמתו של הקדוש ברוך הוא במצרים, נאמר: ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד, גם בתוך גס, לכך נאמר: "במלך שלמה. (שיר השירים ג, יא): בעטרה שעטרה לו אמו, אמר רבי יצחק חזונו על כל המקרא ולא מצינו שעשיתה בת שבע עטרה לשלמה בנה, אלא עטרה זה אהל מועד, בעטרה הזאת שמקבעת באבנים טובות ומרגליות ומעטרת בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש. אמר רב חונאי, שאל רבי שמעון בן יוחאי את רבי אלעזר בן רבי יוסי, אמר לו אפשר ששמעת מאביה מהו בעטרה שעטרה לו אמו, אמר לו הן, למלך שהיתה לו בת יחידה והיה אוהבה יותר מדאי, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אחותו, לא זו מחבבה עד שקרא אותה אמו. כך היה הקדוש ברוך הוא מחבב את ישראל, קראן (שיר השירים ה, ב): אחתי רעיתי יונתי תמתי, לא זו מחבבן עד שקראן אמו, הדא הוא דכתיב (ישעיה נא, ד): הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו, ולאמי כתיב, עמד רבי שמעון בן יוחאי ונשקו על ראשו, אמר לו אלולי לא יצאתי לעולם אלא לשמע טעם זה מפיך די. דבר אחר, אמו, אמרתו. רבי יהושע דסקנין בשם רבי לוי אמר בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה עשו לי משכן, היה לו להעמיד ארבע קונטיסים ולמתח את המשכן עליהם, אלא מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה למעלן אש אדמה, אש נרקה, אש שחורה, אש לבנה, אמר לו: פתבנית (שמות כה, מ): אשר אתה מראה בהר. רבי ברכיה בשם רבי בצלה, למלך שהיה לו לבוש משבץ עשוי במרגליתון, אמר לבן ביתו עשה לי כזה, אמר לו אדוני המלך יכול אני לעשות כמותו, אמר לו אני בכבודי ואתה בסממניך. כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, אלהי יכול אני לעשות כאלה, אמר לו פתבנית אשר אני וגו' (שמות לה, לה) (שמות לח, כג): בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש, אמר הקדוש ברוך הוא למשה אם את עושה מה שלמעלה למטה, אני מניח סנקליתון שלי של מעלה וארד נאצמצם שכינתי ביניהם למטה, למעלה (ישעיה ו, ב): שרפים עמדים, אף למטה (שמות כו, טו): עצי שטים עמדים. העמד אין כתיב כאן אלא עמדים, כנתון באסטרטגיה של מעלה, הדא הוא דכתיב: שרפים עמדים ממעל לו, מה למעלה פוכבים, אף למטה פוכבים. אמר רבי חינא בר אבא מלמד שהיו קרסי הנהב נראין במשכן פפוכבים הקבועים בקיע. (שיר השירים ג, יא): ביום חתונתו, זה סיני, חתונתו היו, שנאמר (שמות יט, י): וקדשתם היום ומחר. וביום שמחת לבו, זה מתן תורה, שנאמר (שמות לא, יח): ויתן אל משה פכתו וגו', ככלתו כתיב. דבר אחר ביום חתונתו, זה אהל מועד. וביום שמחת לבו, זה בית העולמים. ומנין לאהל מועד שחתונתו היו, דכתיב: ביום פלות משה להקים את המשכן, פלות כתיב, ביומא דעלת פלתא לגנא.

29. שמות רבה (וילנא) פרשת יתרו פרשה כז סימן ט

דבר אחר, שמעו דבר ה', משל למלך שאמר לעבדיו שמרו לי ב' פוסות הללו והנה דיאטרטא זכוכית יקרה מלוטשת ומצוירת, אמר לו הני זהיר בהם, עד שהוא נכנס לפלטין היה עגל אחד שרוי על פתח הפלטין, נגח העבד ונשבר אחד מהם, והנה העבד עומד ומרתית לפני המלך, אמר לו למה מרתית, אמר שנגחתי עגל ושבר אחד משני הפוסות. אמר לו המלך אם פן דע והנהר בשני. כך אמר הקדוש ברוך הוא שני פוסות מזגתם בסיני, נעשה ונשמע, שברתם נעשה עשיתם לפני עגל, הנהר בנשמע, הני: שמעו דבר ה' בית יעקב.

30. שמות רבה (וילנא) פרשת פקודי פרשה נב סימן ה

דָּבָר אַחֵר, וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁפָּן, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (שיר השירים ג, יא): צִאֲיָנָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלֹמֹה בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִיחָתוֹ לְבוֹ. אֵימָתִי נִאָּמַר הַפְּסוּק הֵנָּה, בְּיוֹם שְׁעֶטְרָה הַמִּשְׁפָּן, שֶׁהִיְתָה שְׂמִיחָה גְדוּלָה בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹרָה אֶצְלָם. בְּנוֹת צִיּוֹן, בְּנֵי הַמְּצִינִים לִי, עַל יְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, מֵה צִיּוֹן הֵנָּה נִרְאָה בְּאֶצְבַּע, כִּף יִשְׂרָאֵל נִרְאִין בְּאֶצְבַּע, הָוִי: בְּנוֹת צִיּוֹן, הַמְּצִינִין לִי. בְּמִלְךָ שְׁלֹמֹה, בְּמִלְךָ שֶׁהִשְׁלוּם שָׁלוֹ, זֶה מִלְךָ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ, זֶה הַמִּשְׁפָּן, לְמָה קָרְאוּ עֶטְרָה, אֲלֵא מָה הַעֶטְרָה מְצִינָת כִּף הַמִּשְׁפָּן הִנֵּה מְצִינָר, שְׁנֶאֱמַר (שמות לה, לה): וְרוּקֵם בְּתַכְלֵת וּבְאֲרָגְמָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבִשְׂשׁוֹ וְאָרְגַּ עֲשֵׂי כָל מְלֹאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחְשַׁבְתָּ, הָוִי: בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק חֲזוֹנִתִי בְּכָל הַמִּקְרָא וְלֹא מְצִינָתִי בְּת שֶׁבַע עֶטְרָה לְשְׁלֹמֹה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי שָׂאֵל אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסִי אֶפְשָׁר שְׁשִׁמְעֵת מֵאֲבִיךָ מֵהוּ בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לֹא אָמוּ, אָמַר לוֹ הֵן, מְשַׁל לְמִלְךָ שֶׁהִיְתָה לֹא בְּת יְחִידָה וְהִנֵּה מִתְּכַבֵּה בְּיוֹמָר מִדָּאִי וְהִנֵּה קוֹרָא אוֹתָהּ בְּתִי, לֹא זֶה מִתְּכַבֵּה עַד שֶׁקָּרְאָה אַחֲוִיתִי וְעַד שֶׁקָּרְאָה אִמִּי, כִּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַחֲלָה קָרָא לְיִשְׂרָאֵל בְּת, שְׁנֶאֱמַר (תהלים מה, יא): שְׁמַעִי בַת וּרְאִי נְהִטִי אֲזַנְךָ וְשִׁכְחִי עֲמֶךָ וּבֵית אֲבִיךָ, לֹא זֶה מִתְּכַבֵּן עַד שֶׁקָּרְאֵן אַחֲוִיתִי, שְׁנֶאֱמַר (שיר השירים ה, ב): פִּתְחִי לִי אַחֲתִי רְעִיָּתִי יוֹנָתִי תַמְתִּי שְׂרָאֲשִׁי נְמֹלָא טַל קְנֻצוֹתִי רְסִיסֵי לִילָה. לֹא זֶה מִתְּכַבֵּן עַד שֶׁקָּרְאֵן אִמִּי, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה נא, ד): הִקְשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וְלֹאֹמֵי אֵלַי הֲאֲזִינוּ כִּי תוֹרָה מֵאִתִּי תִצָּא וּמִשְׁפָּטִי לְאוֹר עַמִּים אֲרַגִּיעַ. עֲמַד רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וּנְשָׁקוּ עַל רֹאשׁוֹ. בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ, פְּסִינִי. וּבְיוֹם שְׂמִיחָתוֹ לְבוֹ, בִּירוּשָׁלַיִם. דָּבָר אַחֵר, בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ, עַל הַיָּם. וּבְיוֹם שְׂמִיחָתוֹ לְבוֹ, בְּאֵהֶל מוֹעֵד. דָּבָר אַחֵר, בְּיוֹם חֲתָנָתוֹ, בְּמִשְׁפָּן. וּבְיוֹם שְׂמִיחָתוֹ לְבוֹ, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְכֵן דָּוִד אָמַר (תהלים מח, ג): יְפֹה נֹפֵף מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ הִרְ יִרְפָּתִי צִיּוֹן יִרְפָּתִי צִפּוֹן קָרְנֵת מְלֶךְ רַב, יְפֹה נֹפֵף מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן אֶלְעָזָר מְעַשֶׂה הִנֵּה בְּפִרְקַמְטִיּוֹס אֶחָד שֶׁהִלֵּךְ לִירוּשָׁלַיִם לְמִכָּר אֶת שָׁלוֹ, הִלֵּךְ וַיִּשָּׁב שָׁם וְלֹא מִכָּר, אָמַר זֶה הִיא שְׂאוּמָרִים עָלֶיהָ: מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ, לְאַחַר שְׁעָה מִכָּר כָּל פִּרְקַמְטִיָּא שָׁלוֹ, אָמַר: יְפֹה נֹפֵף מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כִּפֶּה שֶׁל חֲשִׁבּוֹנוֹת הִיְתָה חוּץ לִירוּשָׁלַיִם וְכָל מִי שֶׁמְבַקֵּשׁ לְחַשֵּׁב הוֹלֵךְ לְשָׁם, לְמָה, שְׁלֹא יִחְשַׁב בִּירוּשָׁלַיִם וַיִּצָּר, לְפִי שֶׁנִּקְרָאת מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ. וְכָל הַשָּׁבַח הֵנָּה לְמָה, שֶׁהִיא קָרְיַת מְלֶךְ רַב, וּמִשְׁחָרְבָה (ישעיה כד, יא): עָרְבָה הַשְּׂמִיחָה וּגְלָה מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ. מֵהוּ עָרְבָה, חֲשָׁכָה, קִבְלָה, כִּמָּה דָּאֵת אָמַר (בראשית א, ה): וַיְהִי עָרֵב וַיְהִי בֹקֵר יוֹם אֶחָד, בְּעוֹלָם הֵנָּה שָׁבַת מְשׁוּשׁ כָּל הָאֶרֶץ, וּכְשִׁיבָנָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם, הוּא מְחַזֵּר לְתוֹכָהּ אֶת כָּל הַשְּׂמִיחָה, שְׁנֶאֱמַר (ישעיה נא, ג): כִּי נָחַם ה' צִיּוֹן נָחַם כָּל חֲרָבְתֶיהָ וַיִּשֶׁם מִדְּבָרָהּ כַּעֲדוֹן וְעָרְבָתָהּ כַּגֵּן ה', שְׁשׁוֹן וְשְׂמִיחָה יִמְצָא בָּהּ תוֹדָה וְקוֹל זְמָרָה.

31. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק במדבר פרשת במדבר אות [א]

אך הענין על פי מה שמובא בזה"ק ריש פרשה זו (קי"ז ב) על מה שנאמר במדבר סיני באוהל מועד. כיון דאורייתא ומשכנא אתוקמו בעא קודשא בריך הוא למפקד חילוי דאורייתא כמה חיילין אינון דאורייתא וכמה חיילין אינון דמשכנא. והוא על פי מה שאמרו (תענית כ"ו ב) על הפסוק (שיר השירים ג, י"א) בעטרה שעטרה לו אמו וגו' ביום חתונתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו. והיינו בעטרה שעטרה לו אמו הם השני כתרם נעשה ונשמע. שבשעת מתן תורה עיטרו ישראל להקב"ה בשתי עטרות אלו. וכמו שנדרש במדרש (שיר השירים רבה ג, כ"ה) מהו בעטרה שעטרה לו אמו וכו' ולא זז מחבבן עד שקראן אמו שנאמר וכו' והיינו אמו כנסת ישראל. ואז עיטר הקדוש ברוך הוא לישראל גם כן בשני כתרם אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. ולאחר הקלקול איתא במדרש רבה (שמות רבה כ"ז, ט') שברתם נעשה הזהרו בנשמע. ובבנין בית המקדש נתקן גם נעשה. וזהו ביום חתונתו זה מתן תורה כתר נשמע וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש הוא כתר נעשה ששם עיקר ושורש מקום העבודה. וזה כמה חיילין אינון דאורייתא שכל אחד מישראל יש לו שורש באות מדברי תורה. כמו שכתבו בספרים הקדושים יש ששים ריבוא אותיות לתורה ומרומז בראשי תיבות ישראל כידוע. ואף שאין החשבון מכוון רק הרבה אותיות הם מורכבים משתים או משלוש כמו ל' כ' ו'. א' י' ו'

יא וכדומה. וכל אחד מישראל שורש נשמתו אות או חלק מאות בדברי תורה וזהו חיילין דאורייתא. וחיילין דמשכנא היינו שכל אחד מישראל יש בלבו השראת השכינה כמו שמובא (רעיא מהימנא זוהר ח"ג ר"ל א) איהי אמונה שעל ידי שמצייר בלבו שמלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה (הג"ה ריש אורח חיים) והוא כנגד כתר נעשה. ומלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה.

32. זוהר כרך ג פרשת במדבר דף קיז עמוד א

פינן דאורייתא ומשפנא אתוקמו, בעא קודשא בריהו הוא למפקד (דף קי"ז ע"ב) חילוי דאורייתא, פמה חילין אינון דאורייתא, פמה חילין אינון דמשפנא. ת"ח, פל מלה דבעי לאתנישבא בְּדוּכְתִּיהָ, לא מתנישבא עד דאדפר בפומא, ואתמני עלה. אוף הָא, בעא קב"ה למפקד חילין דאורייתא, וחילין דמשפנא, וכלהו הוּוּ פחד וְלֹא מִתְפָּרְשִׁי דָא מִן דָּא, כְּלָא כְּגוֹנוּא דְלַעִילָא, דְהָא אֹרִייתָא וּמִשְׁפָּנָא לֹא מִתְפָּרְשִׁי דָא מִן דָּא, וְאֲזִלִין פְּחָדָא.

[פינן שְׁהַתּוֹרָה וְהַמְשָׁפֵן הַקָּמוּ, רְצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָקֵד הַחֵיִלוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, כְּמָה צָבָאוֹת הֵם שֶׁל הַתּוֹרָה, כְּמָה צָבָאוֹת הֵם שֶׁל הַמְשָׁפֵן. בֵּא רְאָה, כָּל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְּיָשֵׁב בְּמִקוּמוֹ, לֹא מִתְּיָשֵׁב עַד שֶׁנִּזְכָּר בְּפֶה, וּמִתְּמַנֶּה עָלָיו. אֵף כָּאֵן - רְצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפָקֵד חֵיִלוֹת הַתּוֹרָה וְחֵיִלוֹת הַמְשָׁפֵן, וְכָלֵם הָיוּ כְּאֶחָד וְלֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, הַכֹּל כְּמוֹ לְמַעְלָה, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה וְהַמְשָׁפֵן לֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה, וְהוֹלְכִים כְּאֶחָד.]

פירוש הסולם לזוהר - במדבר פרשת במדבר מאמר המנין והחשבון אות ז

כיון דאורייתא ומשכנא וכו': כיון שהוקמו התורה והמשכן, ... בוא וראה כל דבר שצריך להתישב במקומו, דהיינו לקשר הענף שלמטה בשרשו למעלה, אינו מתישב עד שנזכר בפה ונתמנה עליו. אף כאן רצה הקדוש ברוך הוא לספור החיילות של התורה והחיילות של המשכן, כדי לקשר את ישראל בשורשם למעלה, שהם ז"א ומלכות הנקראים תורה ומשכן. וכולם הם כאחד ואינם נפרדים זה מזה, הכל כעין של מעלה שהרי שורשיהם, תורה ומשכן, הם בזווג, ואינם נפרדים זה מזה, והולכים יחד.

33. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים לחמישה עשר באב אות [א]

ואחר זה נשנה במשנה המימרא דרבי שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכו' וכן הוא אומר (שיר השירים ג', י"א) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ופירש רש"י במלך שלמה במלך שהשלום שלו בעטרה שעטרה לו אמו כנסת ישראל. ומה זו שייכות למה שבנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים שנשנית במשנה קודם לזה. ובגמרא דרשו על זו המימרא תנו רבנן יפיפיות וכו' אמר רבי אלעזר עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות מחול וכו'. ונראה שהכל אחד דמחול הוא לשון היקף כמו שכתב רש"י סביב לשון מחול הכרמים. והיינו דמה שנאמר בעטרה שעטרה לו אמו היינו דישראל יש להם שני כתרים תפילין של יד ושל ראש דתפילין של יד הוא כנגד כתר נעשה שהמעשה שייך לידים והם משועבדין למצות ה'. ותפילין של ראש כנגד כתר נשמע שהוא כנגד המוח ומחשבה מוחא. וכנגדן אמרו (ברכות ו' א) ה' יתברך מניח תפילין דמשתבח בשבחייהו דישראל. ומכתר נשמע כביכול ה' יתברך מניח תפילין של ראש ומכתר נעשה התפילין של יד. וזה הפירוש בעטרה שעטרה לו אמו כנסת ישראל בנעשה ונשמע. ביום חתונתו זה מתן תורה ואם לא היו נשתברו לוחות ראשונות היה אז ב"ז בתמוז יום חתונתו ויום שמחת לבו יחד. ואחר שנעשה הקלקול אז נקרא יום הכפורים יום חתונתו שאז היה יום סליחה ומחילה ונתקן אז מה שקלקלו בנעשה במעשה העגל (פתיחתא דאיכה רבתי ל"ג).